

BESZÁMOLÓ

a Nők a Kutatói Életpályán Elnöki Bizottság tevékenységéről a Magyar Tudományos Akadémia 2018. évi májusi rendes Közgyűlése számára

1. Előzmények, a Bizottság létrejötte, feladata

A Nők a Kutatói Életpályán Elnöki Bizottság létrejöttének előzményeihez tartozik, hogy az MTA 187. Közgyűlésén foglalkozott a kutatónők tudományos előmenetelének kérdésével és elfogadta 5/2016. (V. 2.) sz. határozatát. Ennek nyomán 2016. november 16-án, a Magyar Tudomány Ünnepe keretében kerekasztal-beszélgetésre került sor „Nők a tudományban” címmel. Majd pedig 2017 elején megalakításra került a Nők a Kutatói Életpályán Elnöki Bizottság. A Bizottság feladatai túlmutatnak a közgyűlési határozatban foglaltakon, s azok kiterjednek nem csupán a női akadémikusok alacsony számával összefüggő problémákra, hanem – ehhez kapcsolódóan – arra is, hogy a kutatói és az egyetemi oktatói életpályát választó nők szakmai előmenetelét miképpen lehetne segíteni, és miképpen lehetne növelni az általános és középiskolás leányok érdeklődését a kutatómunka és a természettudományok iránt.

2. A Bizottság tevékenysége

A Nők a Kutatói Életpályán Elnöki Bizottságnak megalakítása óta 2017. március 10-ig két ülése volt, az ülések között a Bizottság tagjai elektronikus levelezés útján tartották a kapcsolatot, ezen kívül a Titkárság biztosította a Bizottság számára egy belső elektronikus felületet, ahová a Bizottság anyagai feltöltése kerültek.

A Bizottság törekedett arra, hogy a tudományos kutatással foglalkozó nők minél szélesebb köreivel kerüljön közvetlen kapcsolatba, ismerje meg problémáikat és hallgassa meg javaslataikat. Így konzultáció keretében kikérte az akadémikusnők véleményét, s kezdeményezte az MTA kutatóhálózatában kutatónők fórumainak a megtartását, az első fórumokra a 188. Közgyűlés idejére már sor is kerül.

A Bizottság – különösen a női akadémikusok jelölésének előkészítésével kapcsolatban – szeretné majd egy ülésére konzultáció céljából meghívni a tudományos osztályok elnökeit. A Bizottság tervezi továbbá kérdőíves felmérések elvégzését arra vonatkozóan, hogy az akadémikusok szerint miért alacsony a női akadémikusok létszáma, kell-e, és ha igen, hogyan lehetne növelni a női jelenlétet az akadémikusok között.

A Bizottság munkájához a technikai segítséget az MTA Elnöki Titkársága biztosította.

3. Javaslatok

A Nők a Kutatói Életpályán Elnöki Bizottság szeretné előrebocsátani, hogy működésének rövid néhány hónapja alatt nem tudott még valamennyi, feladatába tartozó kérdéssel foglalkozni, így alábbi javaslatai elsősorban a prioritásként kezelt kérdéseket érintik.

3.1. A következő akadémikus választás elveinek meghatározásakor az MTA Elnöksége a nők esetében tekintszen el a többszöri levelező tagságra való jelöléssel kapcsolatos korlátoktól, s akár negyedszer vagy ötször is lehessen jelölni azokat a tudósnőket, akik már többször voltak jelöltek, de nem lettek levelező tagok.

3.2. A tudományos osztályok a levelező tagságra való jelölések során legyenek figyelemmel az adott osztály köztestületi tagjaihoz tartozó DSc/MTA doktora címmel rendelkező nők és a

női akadémikusok közötti arányokra, valamint az osztály által reprezentált különféle tudományterületekre, s különösen azokra a tudományterületekre, amelyek köréből mind ez idáig egyetlen női akadémikus sem került ki, vagy pedig az adott tudományterület a női akadémikusok szempontjából különösen alulreprezentált.

3.3. Az MTA Elnöksége az 50%-ot elért jelöltek közötti levelező tagsági helyek elosztásánál kiemelten kezelje a női jelöltek ügyét, s különösen azokat a női jelölteket, akik olyan tudományterületek művelői, ahonnan még nem került ki női akadémikus, vagy pedig az adott tudományterületen a női akadémikusok alulreprezentáltak. Javasolja a Bizottság, hogy azok a tudományos osztályok, amelyek az 50%-ot elérték levelező tagságra való jelölésekor a szavazatok alapján kialakított rangsorban első vagy második helyre nőt jelölnek, a „maradék helyek” elosztásakor nagyobb eséllyel kapjanak további levelező tagsági helyeket.

3.4. A tudományos osztályok minél előbb készüljenek a következő akadémikusválasztásra; az osztályok akadémikus tagjai ismerkedjenek meg a számításba jöhető női jelöltek szakmai munkájával, elért tudományos eredményeikkel; konferenciákon, osztályrendezvényeiken kérjék fel őket előadónak, szekcióvezetőnek stb.

3.5. Kívánatos lenne, ha valamennyi – mind férfi, mind pedig női – rendes és levelező tagjelöltekről az osztályok a hivatalos jelölési dokumentumokon kívül további adatokkal, információkkal rendelkeznének; a megadott adatok és információk valamilyen formában ellenőrzésre kerülnének, és – a személyiségi jogok messzemenő figyelembevételével – az esetleges anomáliákat az osztályok akadémikus tagjainak tudomására hoznák.

3.6. Törekedni kellene, hogy a női akadémikusok és a DSc/MTA doktora címmel rendelkező nők aránya közelítsen a férfiakra vonatkozó arányokhoz (a jelenlegi 15,5%-hoz); reális és elérhető célnak tartja a Bizottság, hogy a következő két választási ciklus után a női akadémikusok aránya a jelenlegi 6,7%-ról elérje a 8-9%-ot.

3.7. Fontos lenne, hogy az MTA különböző testületi szerveiben, bizottságaiban stb. a női köztestületi tagok arányában legyenek a nők képviselve, s e szervek vezetésében is nagyobb szerepet kapjanak a nők.

3.8. A különféle szakmai rendezvényeknél jobban kellene ügyelni arra, hogy minél több tudós nő legyen előadó, moderátor, vitavezető, szekcióelnök stb., annak érdekében, hogy jobban látható legyen a nők teljesítménye.

3.9. Az MTA-nak a saját pályázati rendszereiben nagyobb figyelmet kellene fordítania a női pályázókra. Megfontolandónak tartja a Bizottság, hogy a nők számára külön pályázatokat írjanak ki.

3.10. A női pályázók eredményes szereplése érdekében a kutatóhelyek és az egyetemek vezetőinek nagyobb figyelmet kellene fordítaniuk arra, hogy minél több nő jelentkezzen akadémiai és egyéb pályázatokra, s ha szükséges, akkor ehhez a pályázni szándékozók számára külön szakmai és adminisztratív segítséget nyújtsanak.

3.11. Bizonyos akadémiai kutatói állások meghirdetésénél fel kellene tüntetni – az erre vonatkozóan külföldön is bevett gyakorlatnak megfelelően –, hogy a pályázatok elbírálásánál azonos teljesítmény esetén a női pályázók előnyt élvezzenek.

3.12. Külföldi példa nyomán jó megoldásnak tűnik az is, hogy a gyermekszülés vagy gyermekgondozás ideje után a munkába visszatérő egyetemi oktatók számára az MTA alapítson ösztöndíjat, azzal a céllal, hogy az ösztöndíjas bizonyos időre mentesülhessen az oktatási feladatok alól, és valamelyik felsőoktatási intézményben, vagy az MTA valamelyik intézetében, végezhesse kutatásait.

3.13. Az MTA kutatóintézeteiben foglalkoztatott kutatók esetében a szülés és gyermekgondozás után munkába visszatérő kutatókat bizonyos ideig mentesíteni kellene különféle adminisztratív, szervezési stb. feladatoktól, annak érdekében, hogy kutatómunkájukban a távollét miatti esetleges lemaradásaikat pótolni tudják.

3.14. Érdemes lenne bevezetni a tudományosan „inaktív” évek fogalmát az évi átlagos tudományos teljesítmény, illetve a közelmúlt (például a pályázatot megelőző 5 év) publikációs teljesítményének számításánál. Ez azt jelentené, hogy mindenki, akinek élethelyzete átmenetileg nem tette lehetővé a tudományos munkát, megfelelő igazolással a publikációs paraméterek megadásánál figyelmen kívül hagyhassa ezt az időt. Ez a rendszer elsősorban a kutatók gyermekvállalással kapcsolatban kieső éveinek kompenzálását szolgálná, de hasonló élethelyzet bárki életében előállhat. Az éveknek nem kellene pontosan a naptári évekhez igazodniuk, s az éveket bizonyos számú naptári napok alapján kellene kiszámítani.

Végezetül, a Bizottság szeretné felhívni az MTA figyelmét a Horizon 2020 program „*SwafS-03-2016-2017 Support to research organisations to implement gender equality plans*” pályázati felhívására, amely kutatóintézményeknek nyújt anyagi segítséget esélyegyenlőségi tervek kidolgozására és végrehajtására.

Budapest, 2018. március 14.

Lamm Vanda s. k.
a Nők a Kutatói Életpályán
Elnöki Bizottság
elnöke